

Referència bibliogràfica:

Casas Romeo, Agustí; Puigmalet, Joan (2012). “Aproximació al parlar tradicional del Prat de Llobregat”. Dins: DD.AA. *Patrimoni, història local i didàctica. Homenatge a Jaume Codina. Actes de les VI Jornades del Patrimoni del Baix Llobregat*, Sant Feliu de Llobregat: Consell Comarcal del Baix Llobregat i Edicions del Llobregat, 2012. Pàg. 372-386. [ISBN: 978-84-938801-6-3].

P
B
LI

APROXIMACIÓ AL PARLAR TRADICIONAL DEL PRAT DE LLOBREGAT

Agustí Casas Romeo
Joan Puigmalet

Jaume Codina, al pròleg d'*El cant coral al Prat (1873-1985)* d'Alicia Company, es refereix a la importància dels treballs de recuperació de memòria històrica com a eina d'aprofundiment en la pròpia identitat, treballs que recullen aspectes socials i culturals que corren el perill de desaparèixer. I afegeix (p. 9): “Penso, per exemple, en un estudi sobre la llengua, capítol tan transcendent – vital– per a nosaltres”. Es refereix a la llengua dels pratencs i no estalvia adjectius: un capítol *transcendent* i *vital* de la nostra història. Però no només per a nosaltres. Quan pensem en el patrimoni cultural d'un país, la llengua ocupa un lloc preferent. La llengua catalana és un dels trets essencials de la nostra identitat cultural, probablement el principal. Però quan pensem en el patrimoni cultural d'un municipi, la qüestió ja no sol ser tan evident, malgrat que una llengua és la suma de les de tots els seus parlants, amb les especificitats pròpies de cada indret.

El patrimoni lingüístic local es mostra en molts aspectes com ara cançons, formes lèxiques, topònims, motius, noms populars de les cases, frases fetes, refranys... La dialectologia i la cultura popular estan relacionades, ja que el patrimoni lingüístic de cada indret ens mostra alguns dels seus trets culturals distintius, algunes característiques que el fan únic i que, en el cas del lèxic i la fraseologia, ens permeten apropar-nos a la vida d'altres èpoques, és a dir, ens acosten al pensament dels nostres avantpassats, a la seva forma d'entendre la realitat, esdevenint mostres de llengua amb memòria històrica.

Aquest no és un estudi exhaustiu. Recull alguns apunts sobre la llengua del Prat, especialment quant a sintaxi, morfologia, fonètica i lèxic. L'anàlisi es basa en tres fonts documentals escrites dels segles XVIII al XX:

1. *Llibre per posar los comptes del Pràt*, escrit entre 1760 i 1794 (LCP)
2. *Quadern de Francesc Ribas*, escrit entre 1784 i 1820 (QFR)
3. *La veu del Prat de Llobregat*, escrit entre 1916 i 1917 (LVP)

El primer document és administratiu, un llibre de comptes municipal, i no permet esbrinar el llenguatge viu tant com els altres. Fins a l'any 1777 hi ha barreja de textos en català i en castellà. A vegades, el mateix escrit alterna les dues llengües en paràgrafs diferents. Des de 1777 fins al final, 1794, només apareix el castellà, tot sovint amb catalanismes.

El segon és un quadern escolar escrit pel pagès pratenc, nascut a Sant Boi, Francesc Ribas i Jané, àlies l'hereu Quintana (i després pel seu germà Pere Ribas), que inclou fragments d'un dietari d'efemèrides familiars i locals, durant trenta-sis anys. L'any 1980 fou editat parcialment per Amics d'El Prat amb un estudi de Jaume Codina. Presenta un llenguatge col·loquial i espontani en els fragments del dietari, però dubtem si els mots o expressions del quadern escolar són igualment vius.

El tercer és una primerenca mostra de premsa local que, tot i infantil, reflecteix un exemple de llenguatge mixt entre estàndard i espontani, amb la probable influència de la normativització ortogràfica de Pompeu Fabra.¹ Aquí els mestres eren nadius o

¹ El gener de 1913 l'Institut d'Estudis Catalans va promulgar les 24 regles que es coneixen com a *Normes ortogràfiques*. Van ser adoptades tot seguit per la majoria

pràcticament pratencs. Els autors (constaven com a "directors") foren Tomàs Pujol i Font i Josep Colomines i Fabró. Potser també hi participà Ventura Pujol i Font. S'imprimia a casa del Dr. Josep Pujol (c. Major, 4) amb cola de peix del farmacèutic Roigé. Els escrits estan influïts pel rector Josep Montané i pel Dr. Pujol, pare de Tomàs i Ventura. Eren nois de catorze anys, però la seva cultura és notable.

En aquesta limitada anàlisi s'han afegit altres aportacions orals del "subdialecte pratenc", que sovint són presents també als voltants del Prat, on l'endogàmia rural creava vincles entre els pobles veïns, especialment amb Sant Boi, l'Hospitalet i Barcelona. En aquest darrer cas, per qüestions comercials. Aquestes aportacions s'afegeixen després de les de les tres obres citades. Tota llengua és primer oral i després escrita. Així, els trets que trobem en els escrits són sovint un reflex de l'oralitat. Com menys "correcte" és l'escrit, més ens serveix per copsar la llengua local, especialment la fonètica.

El català parlat al Prat pertany al gran bloc anomenat català oriental, on es neutralitza el so de les vocals *a* i *e* en posició àtona. Dins d'aquest gran bloc pertanyem al català central barceloní, el parlat a Barcelona i la seva àrea metropolitana. És una àrea lingüística petita geogràficament, però densament poblada.

---

de premsa escrita, revistes i escriptors. El president Prat de la Riba va fer una crida perquè tots els catalans les acceptessin.

a) Morfosintaxi

- La preposició *de* davant d'oració d'infinitiu com a complement directe:²

QFR: “no saver de res escriurer”, “ba comensa de neva”, “se Baren determinà de fer Prufesons”. LVP: “Va comensà de nevà”. “Començar de” és recollit a Ginebra & Montserrat (1999); “determinar-se de” o “saber de” no hi consta. I en castellà: LCP “no sabemos de escribir”; QFR: “no saben de scrivir”.

- La concordança del participi en formes verbals castelleses:

LCP: “la he formada”, “se han despachados”. Molts parlars tenen reticències en el cas del masculí plural, però no és el cas del Prat, on trobem hipercorreccions com aquest forçat “despachados”. La influència mútua entre les dues llengües ho és a nivell lèxic i també sintàctic.

- Pronoms:

Davant del verb, la posició més usual, trobem les següents formes de pronoms febles, QFR: “me dius”, “ne bolia”, “los batg dir”, “lo tiraras”, “mus doni” (ens), “sem recordem” (ens en). LCP: “li'n vas fer”, “sem recordem”. LVP: “mus va dir”. Altres formes: LCP: “Los que me han pagat”; QFR: “Y ells me miraben a mi. Y jo mirabe a ells” (les dues darreres, o són redundants o hipercorrecció literària). QFR: “Bolsta bèndrar” (et vols vendre), on trobem la posposició del clíctic amb l'imperatiu.

Al Prat tenim un topònim pronominal: Cal Natrus (nosaltres).

² Fabra admet aquest complement a l'apartat 120 de la *Gramàtica catalana* (1933).

- Flexió verbal:

Present d'indicatiu

LCP: 1a pl. “donam”, (...em). Es tracta d'un arcaisme del català prefabrià, que es manté en el baleàric.

Present de subjuntiu

QFR: “entreguia”, “constia”, “fasa”, “fassa” (entregui, consti, faci). LCP: “facia”, “bulga”, “siga”, “bisquem”.

Perfet d'indicatiu

QFR: “habem tingut” (hem tingut). LVP: “habem vist”.

Condicional

QFR: “faseria”.

Passat simple i perifràstic

QFR i LVP: Hi ha una utilització equilibrada de formes simples i perifràstiques. Simple: 1a sg. “pugá a caball”, “men torní”, 3a sg. “subrexí lo riu”, “suchcey” (succeí), 3a pl. “entraren”, “agafaren”. Perifràstic: 1a sg. “baitg anar”, “batg responder”, 3a sg. “ba caure”, “ba bení”, 1a pl.: “bàrem donar”, “bàrem cazar”, 2a pl. “bàreu donà”, 3a pl. “ban prometra”, “baren Rebra”. LCP: Només trobem la forma simple: 3a sg. “serví”, 1a pl. “donàrem”, 3a pl. “entregaren” ja que l'autor devia ser més llegit i usa un llenguatge administratiu més arcaic.

El passat simple, avui poc present oralment però mantingut a l'escriptura, és utilitzat a QFR i LCP perquè o encara era viu o bé per influència de l'escola. Semblaria que per influència de l'escola, però, per altra banda, el trobem en els diàlegs de LVP, fet que obre la possibilitat, incerta, que fos habitual a principis del XX en gent gran. En el passat perifràstic hi ha freqüència de segones formes de l'auxiliar (vàrem, vàreu, varen), amb una *r*

creada per analogia amb el passat simple (cantàrem, cantàreu, cantaren).

Gerundi

LCP: “sent” (essent). QFR: “sen”. LVP: “essent”.

- Nombre:

QFR: “Homens” com a plural d’*home*. A la mateixa obra, “omas”. La forma amb *n*, del llatí *hominis*, és habitual en l’àmbit general oral del català. El fet que apareguin les dues terminacions (e/a) constata l’existència de la vocal neutra.

- Numerals:

En les tres obres trobem l’ús de “dos” per al masculí i “duas”, “dugas” o “dos” per al femení.

- Possessius:

QFR: “sun Jermà”, “sa mara”. LVP: “llurs vehins”, un ús escolar, de correcció literària.

Oralment, al Prat es podia confondre el gènere del possessiu: “son germana” i “sa germà”.

- Articles:

Als textos més antics, al masculí trobem sovint la forma arcaica *lo(s)*: “lo dia”, “lo segon”, “los nois”, “los mesos”, “lo Prat”. *El* era l’article castellà i potser devia de dir-se al costat de *lo*, que seria el tradicional. Ens ho fa creure el cas “Entre larcha y al quch està el Senyor Maior”, part d’una oració remeiera, present a QFR, on l’escriptor no podia introduir-hi tan fàcilment normes escolars; en aquesta mateixa oració hi ha dos *lo* després d’altres preposicions:

“en lo Prat”, “en lo temor”. En canvi, a LVP trobem les dues formes: “el nostre Prat”, “Lo Prat”.

Tampoc en els textos més antics trobem casos d’articles apostrofsats. QFR: “lo Any”, “la eretat”, però també trobem casos com ara QFR: “lareu” (l’hereu), “laigua” on no s’escriu l’apòstrof, però es fa la unió. A LVP ja trobem “l’any”.

Quant a les contraccions, en general trobem *al*, *del*, *pel*. La contracció domina l’apostrofació: QFR: “del Any”, “al individuó”. Tampoc trobem d’altres apostrofacions, LCP: “de un mes”, QFR: “de altres”, “de Abril”. Però, QFR: “dell mateix” (d’ell mateix). En canvi, a LVP: “d’una catifa”. També, a LVP: “y’l pianista”.

Quant al nom del Prat, passa, igual que el de l’Hospitalet, per diverses fases: “en lo Prat”, “del Prat”, “terme de Prat”, “en al Prat”..., fins arribar a la forma “el Prat”. Al Prat s’utilitza l’article. Si no apareix és per un ús administratiu (com podria ser un plànol o un rètol) allunyat de l’oralitat.

- Demonstratius:

Troblem *aqueix/a*, el demostratiu que indica normalment proximitat a la segona persona. QFR: “Es bona llei aquexa!”, “aquexa Orassió”. LVP: “aqueix any”. Tot i que és molt més habitual *aquest/a*: QFR: “de aquesta manera”, “aquesta Guerra”. També trobem *aque*: QFR: “aquet Cap”.

- Preposicions:

A banda de la clàssica “ab” en els dos documents més antics, hi ha altres formes, com la construcció “en al”: QFR: “an al Rapartimén”, “Pagà an al Pobla”. Podria ser una grafia tradicional de *amb* o una confusió amb/en.

b) Fonètica

Vocalisme

- Monoftongació: Reducció de diftong a una vocal. A favor de la *a*, morfema femení, a *aiga* (aigua), *llenga*. I especialment, la de *gua*, *qua* en *go*, *co*. Era molt accentuada: *tres corts de cotre* (tres quarts de quatre; d'una conversa entre la Tereseta de cal Xic del Roca i la Salvadora de cal Mingo, del carrer del Pont). O *¿Conts cortos has gonyat gordant el ramat?* (¿Quants quartos has guanyat guardant el remat?). També *consevol* (qualsevol), *cortera* (quartera), *cortans* (quartans; per exemple en l'expressió “tenir el cap com tres *cortans*”), *coderns* (quaderns), *contitat* (quantitat), *gormiments* (guarniments), *Igolada* (Iigualada) *gol* (gual, del riu), *vint-i-quatre gotlles* (vint-i-quatre guatlles)... Ha perdurat: *coranta* (quaranta), d'ús general. Un fenomen potser relacionat és el de *godiol* (gladiol).
- Afèresi: Elisió de fonemes a principi de paraula: *niré* (aniré), *nengada* (arengada).
- Assimilació: Influència d'un so sobre un altre de pròxim: *onclo* (oncle), *jonoll* (genoll), *istiu* (estiu), *intic* (antic).
- Dissimilació: Un so s'allunya de la pronúncia d'un so similar: *andiot* (indiot), *bora nit* (bona nit), *sandicat* (sindicat), *xacolata* o *txacolata* (xocolata).
- Síncope: Elisió de sons a l'interior d'un mot: *tronja* (taronja), *britat* (veritat), *brenar* (berenar).
- Epèntesi: Afegiment d'una *i* antihiàtica, a l'interior d'un mot: *ideia*, *paiella*.

- Metàtesi: Canvi de posició entre dos sons: *ensiamada*, *llangonissa*.
- Pronúncia àtona (u) de la conjunció *o*, normativament una *o* oberta: *blanc u negre*.
- Canvi de la vocal pretònica d'un diftong decreixent: *caurem* (courem), *plaurà*, *raureda*.
- Increment d'una *e* després de la *r* final de l'infinitiu: *néixere* (néixer), *créixere*. Al costat d'aquest fenomen, en trobem un altre que també afecta els infinitius: l'escriptura d'una *r* final (muda) quan no caldria, per analogia amb altres verbs, LCP: “escriurer”, “vendre”; QFR: “beurer”, “escriurer”. Aquest fenomen existeix actualment en parlars del nord (a Girona, per exemple).
- Pronúncia oberta de la tònica de *primavera*. Diu Badia i Margarit que és un cas típic de vacil·lació a Barcelona, on la població es divideix entre e oberta o tancada, tot i que la pronúncia més procedent en català oriental seria oberta.
- Canvi en la vocal inicial del topònim l'Hospitalet: *l'Hespietalet* (més freqüent) i *l'Hispietalet*. El mot *hospitalet* es troba en textos antics.

Consonantisme

- El grup final [rn]: Un dels trets fonètics més distintius del Prat (i d'altres municipis del Baix Llobregat³) és que el grup final [rn] es resol de forma reforçada, amb vocal neutra, dient una síl·laba de més: *carren* (carn), *forren* (forn), *hiverrren* (hivern), *Borren* (Born). Aquests són casos habituals, que es troben recollits en una dita local moderna: “A l'*hiverrren* anirem al *Borren* a comprar *carren* per fer al

³ Confirmat a Sant Boi de Llobregat, Gavà i Sant Climent de Llobregat.

forren". També trobem: *moderren, goverren, inferren, entorren*... En general, hi ha una dificultat en la pronúncia d'aquesta terminació, fet que causa que s'opti per diferents solucions: la simplificació a *car* o *for* al rossellonès, zona de Falset, Horta d'Alacant...; el reforçament a *fort* o *cort* (corn) a la Ribagorça; el canvi a *l* en alguerès: *cal* o *fol*, etc. A Sant Climent de Llobregat (i més zones) s'opta per una solució com la del Prat per al grup final [rm]: *ferrem* (forma).

- Pròtesi: Incorporació del fonema inicial *es-* en mots femenins, tant en pl. (té l'origen en l'article fem. pl.) com en sg.: *escarxofa, estisores, estenalles, estovalles*, esgraielles... Quant a *escarxofa*, mot normatiu que recull el DIEC2, és la forma típica (dit *escartxofa*). *Carxofa* és recent. També, per analogia, *esbergínia*.

La forma tradicional 'carren' en un cartell patenc del 2011

- Afèresi: Elisió de fonemes a principi de paraula: *bercoc* (albercoc).
- Epíttesi: Addició d'una -t final en mots plans acabats en -i i després d'una r final no muda: *àpit, col·lègit, prèmit, gènit, cort, mart, motort*... També, potser per analogia, *llàpits*.
- Epèntesi: Afegiment d'una velar a l'interior de mot: *dugues*.
- Assimilació: Influència d'un so sobre un altre de pròxim: *xixanta* (seixanta), on també es perd la vocal neutra del diftong.
- Dissimilació: Un so s'allunya de la pronúncia d'un so similar: *etivocar-se* (equivocar-se).
- Metàtesi: Canvi de posició entre dos sons: *llargandaix, redera* (i *enrederir-se*), *gavinet* (i *gavinetada*). QFR: "gabinetadas".
- Iodització:⁴ Canvi de *ll* en *i*: *paia* i *paier* (palla i paller), *aguia*, , *cabeis, ui* (ull). Perduren *ceia* o bleda *assoleiada* (assolellada). Als anys 1940 al centre del Prat es podia sentir *palla* mentre que a les masies fora vila encara es deia *paia*, un exemple de l'evolució d'aquests fenòmens fonètics.

e) Lèxic

Un breu llistat de mots, a vegades amb desviacions fonètiques ja indicades, típics del pratenc i, sovint, d'altres parlars catalans. L'asterisc indica que apareix al vocabulari del llibre *El Prat pagès*:

Aca*, *afemar**, *andiot*, *apost** (post), *bercoc*, *bertró**, *bujol**, *buret**, *burrallot**, *capsa** (la primera escarxofa; l'Alcover-Moll n'indica l'ús a L'Hospitalet), *clina**, *corronar**, *cristall** (crestall), *eixida* (LVP: "aixida"; en el sentit de pati exterior i en textos

⁴ Aquest és un tret que Codina exposà a (1995: 14), amb els exemples tall (*tay*) i bell (*bey*).

administratiu del XVIII: “entradas y aixidas”), *encostipat*, *esbergínia*, *escarxofa*, *feixiner** (a l’Alcover-Moll, del Pla del Llobregat), *fiola** (fillola), *formiga* (formiga), *graciosa* (gasosa), *indició* (renom local: *Teresina de les indiccions*), *iclésia*, *istiu*, *llibeig* (variant de *llebeig* que recull Coromines al *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*), *llombrigo(l)*, *muima!* (interjecció local que indica sorpresa o estranyesa), *nengada* (arengada; no ho recull l’Alcover-Moll), *nespro*, *professó* (processó; el carrer Santiago Rusiñol es coneix com el carrer “de la Professó”), *refiola*, *ufals**, *xercolar**, *xocadora* (o *ensucadora*)*...

Castellanismes

El dialecte central barceloní, al qual pertanyem, és el que històricament ha patit una pressió més gran del castellà, sovint per les onades migratòries. Així, trobem molts castellanismes lèxics, testimonis d’una relació cultural i d’un contacte lingüístic històric. En donem un petit tast. LCP: “vale”, “tabaco”, “estranquillo”, “reparos”, “golfos”, “agena”, “alcansava”, “sello”, “remiendos”, “limpiar”. Hi sovinteja el nom “recivo”, alternat amb “rebuda”. QFR: “reparto”, “detras”, “atras”, “poch mes o menus”. LVP: “diferente”, “teatro”, “platillo”, “medida”.

Catalanismes

La influència era bidireccional. LCP: “los salarios de los quatre regidores”.

d) Frases fetes

Algunes de les parèmies (refranys, dites, frases fetes) locals:

A Gavà ja t’hi pots cagar, (a Viladecans m’hi estic cagant), i al Prat ja m’hi he cagat / A l’Hospitalet són maques, a Cornellà no tant, a

Sant Boi hi ha les gitanes, i al Prat, la flor del ram / Anar a missa i cagar-se en el capellà / Anar a parar darrere cal Saio / Anar a pescar anguiles / Anar a prendre vent a la farola / Cridar els Josepets / Fer-se el tonto per no pagar el pont / Les dones del Prat es destapen el cul per tapar-se el cap / Portar unes ulleres com el matxo de cal Rigol / Semblar de cal Tet / Semblar un burot / Ser tan net com la figa del Nyec / Sonar la verra de cal Masseguer / Trons a Barcelona, no passen el riu / Trons a Remolar, pluja al pla / Trons a Remolar, pops a la plaça...

Bibliografia

- ALCOVER, A. M.; MOLL, F. de B. *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Moll, 1993.
- BADIA I MARGARIT, A. M. *Sons i fonemes de la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de la UB, 1988.
- CODINA, J. *Un quadern escolar pratenc del segle XVIII*. El Prat de Llobregat: Amics d’El Prat, 1980.
- COLOMINAS, J.; COMAS, J.; VILÀ, J. M.; VILÀ, M. *El Prat pagès*. El Prat de Llobregat: Ajuntament, 2005.
- COMPANY, A. *El cant coral al Prat (1873-1985)*. El Prat de Llobregat: Rúbrica, 1986.
- COROMINES, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial, 1980-1991.
- FABRA, Pompeu. *Gramàtica catalana* (setena edició). Barcelona: IEC, 1933.
- GINEBRA, J.; MONTSERRAT, A. *Diccionari d’ús dels verbs catalans*. Barcelona: 62, 1999.

Agraïments: a en Jordi Moners Sinyol; a n'Àlícia Company i Benjamí Company del CNL del Prat; a en Josep Moran i en Xavier Rofes de l'IEC; a en Xavier Rull de la URV; i a tota la gent de l'Arxiu Municipal del Prat.